

УДК 336.7:339.92 (4)

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

**Ю.М. Попова, кандидат економічних наук. А.С. Пістряк.
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка**

© Попова Ю.М., 2016.

© Пістряк А.С., 2016.

Стаття отримана редакцією 11.04.2016 р.

Вступ. Україна, задекларувавши європейський шлях розвитку, залишається унікальною в плані функціонування фінансового ринку, насамперед у його складовій – страхуванні. У найближчий час на страховому ринку України повинна відбутись істотна трансформація. У всіх розвинених країнах страховий ринок – джерело інвестицій і гарант виконання соціального захисту населення громадян. Тому, враховуючи девальвацію національної валюти, страховий ринок повинен спрямувати діяльність на стабілізацію свого функціонування та швидко адаптуватися до змін як у законодавчій базі, так і в державі в цілому.

Актуальність дослідження обумовлена тими обставинами, що існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор перебуває на стадії розвитку і має деякі проблеми. Тому подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічному та соціальному аспектах політики держави, враховуючи її євроінтеграційні орієнтири.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в Україні досліджували у своїх роботах В. Альошин [1], В. Грищенко [2], В. Лямець [3]. У публікації Р. Михайлова розкриваються кількісно-якісні параметри функціонування страхового ринку України [4]. Ряд публікацій присвячено оподаткуванню страхового бізнесу [6] та рейтинговим оцінкам діяльності страхових компаній [9, 10].

Разом з тим питання розвитку вітчизняного страхового ринку в умовах євроінтеграційних процесів потребують додаткового дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження впливу європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні.

Основний матеріал і результати. Страховий ринок України, як і інші галузі української економіки, суттєво постраждав у результаті політичної нестабільності, зовнішньополітичного конфлікту, окупації Криму і військових дій на сході країни. Практично за всіма видами страхування спостерігалось падіння обсягів страхових премій. Найбільш інтенсивним воно було у сфері страхування фінансових ризиків, кредитів і відповідальності. Втрата страхового ринку Криму і кардинальне зменшення обсягу страхових операцій на південному сході України водночас механічно «відрізали» великий сегмент споживачів страхових послуг від страхових компаній України, що відстежується на значному зменшенні загального обсягу споживання страхових послуг, страхових полісів.

Загострення зовнішньополітичного конфлікту призвело до змін у географічній структурі вихідного перестраховування. Відчутно зменшилася частка російських перестраховиків, натомість зросла питома вага перестраховувальних компаній Німеччини і Великобританії. Це призвело до виникнення деяких хронічних проблем: недостатній рівень капіталізації та низької мотивації до поліпшення якості послуг. У попередній період спостерігалась висока залежність від банківського сектора як каналу продажів і джерела доходів, і тому значне зниження активності банків у секторі кредитування населення негайно позначилося на надходженнях премій страхових компаній. Економічні проблеми в країні, природно, спричинили зниження платоспроможності населення та довіри до банківської системи. У поєднанні з істотним зростанням цін на паливно-мастильні матеріали це призвело до того, що ринок КАСКО помітно знизив свої обсяги, адже таке страхування – це насамперед нові

транспортні засоби. Є підстави вважати, що події, які відбувалися на страховому ринку протягом 2014 – 2015 рр., мали негативний вплив, що обмежить його розвиток упродовж досить довгого часу [2].

Ураховуючи європейський вектор інтеграції України, слід зазначити, що накопичення страхових компаній у ряді європейських країн складають до 70% засобів, які знаходяться у банківській системі. За достатньо тривалий період еволюції такого ринку були опрацьовані суттєві вимоги до якості активів, тому страхова галузь в цих країнах є потужною складовою всієї фінансової системи. Частка страхування у ВВП розвинених країн Європи складає від 6 до 16% (Австрія – 6,1%, Німеччина – 6,7%, Італія – 7,2%, Нідерланди – 9,4%, Франція – 11%, Швейцарія – 11%, Великобританія – 16%), а фінансування медичних галузей у ряді країн досягає 20% [6].

Сьогодні, незважаючи на значну кількість страховиків, фактично на страховому ринку України основну частку страхових виплат (99%) забезпечують 100 страхових компаній ризикового страхування і 15 компаній зі страхування життя. Близько 200 страхових підприємств знаходяться в замороженому стані (сукупно на них припадає менше 1% ринку) і навряд чи зможуть найближчим часом створити конкуренцію європейським компаніям.

Вважаємо за доцільне навести результати аналізу вітчизняного страхового ринку. Перше місце в рейтингу страхових премій посідає «АХА Страхування» (дочірня компанія французької АХА Group – світового лідера у сфері страхування та управління активами) з показником премій в 758,2 млн грн (-3,14%). Друге місце з обсягом премій 743,8 млн грн (+26,2%) зайняла страхова компанія УНІКА (UNIQA Group Austria – одна з провідних страхових груп Центральної Європи, лідер австрійського ринку страхування), а третє місце з показником премій 626,9 млн грн (-1,5%) – СК «Арсенал Страхування» (український капітал).

За весь період функціонування страхового ринку України в його страховому портфелі переважають види страхування з високим рівнем ризику, оскільки вони приносять великі доходи, але такий страховий портфель не здатний забезпечити фінансову стійкість страховій компанії. Компанії, що займають лідируючі позиції на українському ринку [9] страхових послуг наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Компанії – лідери на українському ринку страхових послуг

Вид страхування	Компанія
КАСКО	АХА Страхування
ДМС	Нафтогазстрах
Страхування майна	АСКА
Страхування вогневих ризиків	Оранта
ОСАГО	Оранта
Зелена карта	СГ ТАС
ОСАГО (в т.ч. внутрішні і міжнародні договори)	СГ ТАС
Авіастрахування	Бусин
Страхування туристів	PZU Україна
Страхування від НС	Інгосстрах
Страхування на випадок хвороби	Інгосстрах
Страхування вантажів	Альянс
Накопичувальне страхування життя	МетЛайф
За іншими договорами страхування життя	УНІКА Життя
Корпоративне страхування життя	PZU Україна Страхування Життя
Страхування життя на випадок смерті	Ренесанс Життя
Страхування життя на випадок смерті	Агон Лайф Україна

Проявом євроінтеграції є прихід європейських компаній на вітчизняний ринок. Однією зі страхових компаній, яка успішно функціонує на українському ринку, є ПрАТ «МетЛайф» [5], котра входить до складу MetLife, Inc. Компанію було зареєстровано в Україні 16 липня 2002 року, і наразі вона діє на українському ринку страхування життя відповідно до безстрокової ліцензії, виданої Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України.

MetLife є лідером національного ринку страхування життя. В Україні MetLife обслуговує майже 126 тис. клієнтів. Власна агентська мережа компанії працює по всій країні. Станом на кінець 3-го кварталу 2015 року було застраховано більше 264 тис. клієнтів та виплачено майже 130 млн грн за страховими випадками (включаючи 24,7 млн грн виплат за довгостроковими договорами страхування життя, що закінчили свою дію) [5].

При дослідженні позитивних та негативних аспектів, можливостей та загроз для страхового ринку України при вступі до ЄС слід зазначити, що створення нормативно-правової бази, адаптованої до норм ЄС (адаптація законодавства України до законодавства ЄС та гармонізація вітчизняних технічних стандартів із світовими та європейськими), є пріоритетним на шляху до ефективної інтеграції до ЄС [7].

Для аналізу позитивних і негативних сторін членства в ЄС, визначення пріоритетних варіантів розв'язання проблем, пов'язаних з загрозами, застосовано метод SWOT-аналізу (табл. 2). На основі проведеного SWOT-аналізу [3, 4, 8] правомірно зробити висновок, що вступ України до ЄС стане стимулом для реалізації розглянутих можливостей, створення стабільного вітчизняного законодавства, розбудови страхового ринку відповідно до європейських стандартів якості надання страхових послуг. Однак зазначені варіанти необхідно структурувати та визначити їх пріоритетність.

Таблиця 2

SWOT-аналіз передумов інтеграції страхового ринку України до умов ЄС

Сильні сторони	Потенційні можливості
<ul style="list-style-type: none"> - поліпшення управління ризиками в страхових компаніях; - нагляд, пов'язаний з ідентифікацією ризиків; - гармонізація механізмів розрахунку і методів дії при визначенні рівня платоспроможності страховика; - інтеграція страхових і перестраховальних ринків ЄС; - поліпшення міжнародної конкурентності страхових та перестрахових компаній країн ЄС; - поліпшення якості законодавчої бази; - підвищення рівня захисту застрахованих на основі запровадження пруденційного нагляду. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення іноземних інвестицій у страховий ринок; - зменшення тарифів на надання страхових послуг; - запровадження європейських стандартів з класифікації ризиків у страхуванні; - можливість захисту інтересів споживачів страхових послуг згідно з процедурою розгляду досудових спорів; - сприяння захисту економічної конкуренції на страховому ринку України; - запровадження корпоративного управління діяльністю страхових компаній; - можливість уникнення витіснення українських страхових компаній з ринку ЄС; - зміцнення ринкових засад діяльності учасників страхового ринку; - удосконалення системи правового забезпечення ринку страхових послуг.
Слабкі сторони	Потенційні загрози
<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень капіталізації страхового ринку; - неконкурентоспроможність внутрішнього страхового ринку; - складність контролю стандартів якості надання страхових послуг; - монополізація страхового ринку України; - відсутність ефективних механізмів захисту інтересів вітчизняних страховиків; - складнощі у порядку ліцензування страхової діяльності; - високий рівень оподаткування та відсутності прозорості податкової політики; - невідповідальність показників діяльності страхових компаній резидентів та нерезидентів. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатній рівень прозорості діяльності страховиків; - занепад та зникнення національних страховиків; - підвищення конкуренції для вітчизняних страховиків на внутрішньому ринку; - недосконала процедура перерахування страхових премій страховикам – нерезидентам.

Страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись до вимог європейського та світового ринків. Ми маємо багато прогалин у страховій діяльності, проте активно намагаємося їх усунути. Для цього українському страховому ринку необхідно підключатися до зарубіжного страхового досвіду та змінювати власні моделі функціонування. Одним із таких варіантів є співпраця України у сфері страхування з країнами Європейського Союзу. Таким чином, виділимо ті можливості для вітчизняного страхового ринку, які він може отримати від участі у Європейському Співтоваристві:

- 1) підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг шляхом запобігання неплатоспроможності (банкрутству) страховиків;
- 2) перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) (стандартизація МСФЗ не ставить за мету деталізувати всі процедури та механізми фінансового обліку, у багатьох випадках віддаючи перевагу довірі до професійної самостійності бухгалтерів, які при вирішенні багатьох питань мають покладатися на службове сумління та особисті професійні судження);
- 3) удосконалення існуючих форм звітності, котрі забезпечать надходження даних, необхідних для ефективного здійснення пруденційного нагляду;
- 4) підвищення рівня капіталізації вітчизняних страховиків за рахунок збільшення частки іноземних інвестицій;
- 5) залучення додаткового капіталу для розвитку страхового ринку України;
- 6) підвищення конкурентоспроможності та прозорості на страховому ринку України;
- 7) прискорення подальшої інтеграції страхового ринку інших галузей української економіки до законодавства ЄС [1].

Разом з тим необхідно враховувати загрози, які стримують курс на євроінтеграцію та гальмують розвиток страхового ринку. Це, зокрема:

- складність розрахунків щодо визначення показника необхідного платоспроможного капіталу (SCR – фактична маржа платоспроможності – це ключова вимога до платоспроможності, що ґрунтується на оцінці ризиків);
- недостатність кваліфікованих фахівців, які можуть трансформувати українську звітність відповідно до МСФЗ;
- не кожна страхова компанія має необхідну для цього процесу систему програмного забезпечення;
- багато страхових компаній побоюються розкриття їх реального фінансового стану, що відображає рівень зниження їх активів, фінансової стійкості та платоспроможності [4].

Такі ризики свідчать про неготовність українського законодавства однозначно виконувати всі вимоги Solvency II та інші директиви ЄС, проте, перший крок на шляху до євроінтеграції Україна вже зробила (йдеться про проект Закону «Про страхування» з урахуванням положення Директиви 2009/138/ЄС (Solvency II)). У зв'язку з цим необхідно розробити план адаптації діяльності страхових компаній України до вимог Solvency II на базі досвіду країн ЄС. У разі необхідності слід залучити кваліфікованих фахівців, які зможуть трансформувати українську звітність згідно МСФЗ та розробити необхідні рекомендації щодо подальшого її впровадження. Україна не стоїть осторонь процесів, що відбуваються в Європі й усьому світі. Зарубіжні страхові компанії вже працюють на українському ринку і диктують свої умови. Чим швидше адаптуються до нових вимог всі учасники вітчизняного страхового ринку, тим краще буде і компаніям, і українським страхувальникам, і професійним учасникам зокрема.

Проведений аналіз літературних джерел дозволив виокремити ряд заходів для подолання та ліквідації загроз, які можуть реалізуватися під впливом негативних тенденцій.

- 1) продовження взаємодії з міжнародними організаціями;
- 2) запровадження Положень Директиви Solvency II;
- 3) розроблення плану адаптації страхового ринку України до вимог ЄС;
- 4) реформа системи державної підтримки вітчизняних страховиків;
- 5) сприяння запровадженню пруденційного нагляду за діяльністю страховиків;
- 6) приведення законодавства у відповідність до вимог ЄС.

Висновки. Обраний Україною євроінтеграційний шлях спонукає державу до спроб упровадження нових страхових продуктів, що в свою чергу має значні переваги перед сучасним наданням страхових послуг, а головне – це допоможе «вижити» багатьом компаніям в процесі

трансформації, оволодіти новими якостями послуг, зробити розрахунки простими, гнучкими, привабливими, прозорими і зрозумілими для споживача будь-якого рівня.

Інтегруючись до ЄС, Україна прагне створити ефективний фінансовий простір для усіх фінансових установ. Поглиблення міжнародної інтеграції України після вступу до СОТ та розширення ЄС актуалізує необхідність розв'язання проблеми забезпечення інвестиційної привабливості українського ринку фінансових послуг, зокрема страхового ринку. Європейська інтеграція для страхового ринку України – це європейський досвід, високі стандарти та інвестиції, сильний страховий ринок в Україні, якому будуть довіряти свої ризики клієнти.

Подальшого дослідження потребують питання щодо перспектив виходу вітчизняних страхових компаній за зарубіжні ринки, в тому числі, на ринки країн ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альошин В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в контексті нової редакції Закону України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufin.com.ua/analit-mat/strah_rynok/029.htm.
2. Грищенко В. Криза – це час «самоочищення» реструктуризації і виявлення слабких місць страхового ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/15/02/11/4710>.
3. Лямець В. І. Системний аналіз. Вступний курс / В. І. Лямець, А. Д. Тевяшев. – [2-ге вид.]. – Х.: ХНУРЕ, 2004. – 448 с.
4. Михайлов Р. В. Кількісно-якісні параметри функціонування страхового ринку України: відповідність європейським критеріям / Київський національний університет імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
5. Офіційний сайт «MetLife». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metlife.ua/uk/Individual/index.html>
6. Прийнята система оподаткування може знищити страховий бізнес України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forins.ua>
7. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова КМУ від 16.08.1999 № 1496 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Розвиток ринку страхових послуг в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prezi.com/832r6mv8uctu/presentation/>.
9. Журнал «Insurance TOP» назвав лідерів серед страхових компаній України в 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/news/15/04/02/32298>
10. European Insurance – Key Facts // European Insurance. – 2012. –August. – 16 p.

UDC 336.7:339.92(4)

Popova Yulia Mikhailovna, Ph.D., assistant professor of international economics and marketing. **Pistryak Alina Sergeevna**, student. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Impact of European integration for development services insurance market in Ukraine**. The article presents an analysis of the current state of the insurance market of Ukraine and prospects provided entry of our country into the European Community.

The features of the insurance market of European countries: Austria, Germany, Italy, Netherlands, France, Switzerland, United Kingdom are investigated.

The authors used a method SWOT-analysis. This made it possible to substantiate the positive and negative aspects, opportunities and threats for the insurance market of Ukraine when joining the European Union.

The expediency of using the experience of European countries in the legal framework, standardization, cooperation with international organizations is justified.

Keywords: European integration, insurance, insurance market, insurance services, insurance premium, SWOT-analysis.

УДК 336.7:339.92(4)

Попова Юлія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу. **Пістряк Аліна Сергіївна**, студентка. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Влияние европейской интеграции на развитие рынка страховых услуг в Украине.** Исследовано влияние европейской интеграции на развитие рынка страховых услуг в Украине.

Ключевые слова: євроінтеграція, страхування, страховий ринок, страхові послуги, страхова премія, SWOT-аналіз.

УДК 336.7:339.92(4)

Попова Юлія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу. **Пістряк Аліна Сергіївна**, студентка. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Вплив європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні.** Досліджено вплив європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні.

Ключові слова: євроінтеграція, страхування, страховий ринок, страхові послуги, страхова премія, SWOT-аналіз.